

מפגשים חשאיים בחסות החוק

מפגשי עורכי דין עם לקוחותיהם האסירים נעים לעתים על הגבול האפור שבין שמירה על אחת מזכויות היסוד של האסיר לבין ניצול מושכל של זכות זו על ידי נציג החוק, בעיקר כשמדובר בעורכי הדין של האסירים הבטחוניים ■ בשירות בתי הסוהר כבר ראו הכל ושמעו הכל ■ אין גבול ליצירתיות...

עבירה, והניסיון לנצל את אחת מזכויות היסוד של האסירים צריך להילקח בחשבון ולקבל מענה הולם, באמצעות החוק. כך אומר תת-גונדר עו"ד חיים שמואלביץ, היועץ המשפטי של ש"ס. שמואלביץ עומד כיום בראש צוות שמונה על ידי נציב ש"ס, יעקב גנות, ומורכב מאנשי מינהל הביטחון ומינהל המשק בש"ס, לבחינת תנאי האסירים, ייעול ושיפור התקשורת בין עורכי הדין לבין ש"ס. "ביצענו כבר סבב בכל בתי הסוהר, כדי לבחון את תנאי המפגש בין האסירים לעורכי הדין. נפגשנו גם עם נציגי הסנגוריה הציבורית, לשמוע את עמדתם ובימים הקרובים ניפגש עם נציגי לשכת עורכי הדין. כל זאת, במטרה להגיש דו"ח ממצה ומעמיק לשינויים, כדי לשפר את תנאי המפגש והתקשורת, גם בהיבט המינהלי-אדמיניסטרטיבי וגם בשטח. למעשה, אנחנו כבר משתפרים, תוך כדי עבודה, ומקווים שיוקצו לכך משאבים".

הגבול האפור

הניצול לרעה של המפגש שהינו אחד מזכויות היסוד של האסירים, נעשה, על פי התיאור של תת-גונדר שמואלביץ, באופן מתחכם, לעיתים, ובוטה ועברייני, במקרים אחרים. שיתוף הפעולה שנוצר בין מי שמייצג את החוק ובא לפעול בשמו לבין מי שהפר את החוק ויושב מאחרי הסורג, הוא נושא מורכב. מדובר בעצם בניצול מושכל של החוק מצד מי שמבין ומתמחה בו לפרטיו, ויודע על כן כיצד לנצל.

שני סוגים של עורכי דין פוסעים על הגבול האפור הזה של אמינותם המקצועית. מרביתם, עורכי הדין של האסירים הבטחוניים, ומיעוטם, אלה המייצגים עבריינים כבדים, ברמה של משפחות הפשע ומנהיגות העולם התחתון.

תת-גונדר עו"ד חיים שמואלביץ

"אני מנסה לשרש את התפיסה הקיימת בש"ס, הרואה בעורך דין את הצד שכנגד. אני אומר, להיפך, הם הצד שמשרת את שלטון החוק, הם אחראים לשמירת זכויות האסיר"

מאת: עין-יה גבע

עורכת הדין ג. פ. היתה צעירה במחצית שנות השלושים שלה, כאשר הגיעה לביקור שגרתי אצל אסיר בטחוני, עליו הגנה, באחד מבתי הכלא של שירות בתי הסוהר. זו לא היתה הפעם הראשונה שהיא הגיעה, תמיד בלבוש רשמי מוקפד, בתיאום מראש ועל פי כל הנהלים. היא עברה את כל הבדיקות שלפני המפגש, חייכה בנעימות לסוהרים, שכבר הכירו אותה, המתינה לא מעט זמן עד אשר הגיע תורה להיפגש עם האסיר, ונבלעה עמו בחדר.

הפגישות עם האסיר היו בדרך כלל ארוכות, דבר שאינו יוצא דופן אלא אף מוכר כאחת מזכויות האסיר שעל פי חוק רשאי להיפגש עם עורך דינו ביחידות. השניים נפגשו בחדר מיוחד, לפי הכללים המקובלים של שמירה על פרטיות. היה זה אחד הסוהרים שהביט בשעון וגילה שעברו שעות מאז תחילת הפגישה. לא היה משהו בהיסטוריה של אותו אסיר שיכול היה להסביר את הצורך בזמן רב כל כך. הסוהר החליט פשוט להציץ, לבדוק מה קורה. התמונה שהתגלתה לעיניו לא התקשרה עם שום השערה מקצועית, אם היתה לו כזו, אבל אפשר לומר שהאינטואיציה של סוהר ותיק, תמיד עובדת: עורכת הדין המכובדה ישבה על ברכיו של האסיר, והוא נראה מלטף את איבריה האינטימיים. הפגישה כמובן הופסקה. על עורכת הדין הוטלה מגבלת כניסה מיידית למתקני ש"ס, והיא הוזמנה לשימוע אצל הנציב.

שיפור תנאי המפגש

גם אם מדובר בהיבט העסיסי של מפגשי עורכי דין-אסירים, בין כותלי הכלא, העבירה היא עדיין

לעורכת הדין ד.ג. היה קשר אינטימי עם אסיר פלילי. שלטונות הכלא ידעו על כך. הבעיה היתה שהיא הגיעה יום יום למפגשים עם האסיר - להצהרתה, על רקע מקצועי. כדאי לציין שעל פי חוק, מספר הביקורים של עורך דין אצל אסיר אינו מוגבל, וכך גם זמני הביקור. "היא היתה למעשה חברה שלו וניצלה את זכויות האסיר כדי לבקר אותו כמה שיותר. ביקורים של בני משפחה או חברים, בהשוואה, נערכים רק אחת לשבועיים ונמשכים לא יותר ממחצית השעה, ללא פרטיות".

בשבי"ס כבר ראו כנראה הכל. אין גבול למה שיכול המוח האנושי להמציא, כשהוא מתוגבר בהשכלה ובניסיון משפטי. "ראינו כבר עורכי דין שמברחים כרטיסי טלכארד, כספים, כל מיני מסמכים אסורים לעיון האסירים - מסרים לאסירים בטחוניים ועוד".

חשוב לציין, מדגיש שמואלביץ, כי מרבית עורכי הדין עושים מלאכתם נאמנה. מדובר על מיעוט, בדרך כלל עורכי דין שמייצגים אסירים בטחוניים, שמנצלים לרעה את מנגנון הפגישה. אלה מגיעים לבתי הסוהר כאשר מטרת ביקורם היא העברת מידע לאסירים הבטחוניים מהארגונים שבחוץ, והעברה חוזרת של מידע מבפנים. סוג של מתווכים.

"הפגישה עם עורך דין היא באמת אחת מזכויות היסוד של אסירים, וכך צריך לבחון אותה. כל פגיעה בזכות צריכה להיות רק מול אינטרס כבד משקל". לדבריו, העקרונות העיקריים הם שהמפגש יהיה לשם קבלת שירות מקצועי, ועו"ד שמגיע למפגש מטעמים שאינם מקצועיים לא יהיה זכאי ליהנות מתנאי המפגש המיוחדים הללו. אם עורך דין מגיע למשל

האמינות המקצועית הופכת לעניין מורכב כאשר מדובר בעורכי הדין של האסירים הבטחוניים, להם יש, לא אחת, אינטרס משותף עם לקוחותיהם. לכאן נכנסים מושגים כמו אידיאולוגיה ולאומיות. כל אלה מעמידים את שב"ס במבחן עליון, יומיומי, להגן מצד אחד על זכויות האסירים, אך למנוע את ניצולן והפרתן. בשנים האחרונות חלה עלייה ברמת המודעות

לזכויות האסירים. יותר אסירים מיוצגים, בעיקר על ידי הסגוריה הציבורית, ויש יותר דאגה לזכויותיהם. בשל הייצוג הרחב, מתמודד שירות בתי הסוהר עם יותר תביעות ויותר בקשות, יותר הערכיות לוגיסטיות לדיונים וגם עם דיונים יותר ארוכים. במקביל, חלה עלייה במספר ההחלטות על שלילת הזכות למפגש עם עורך דין.

בשנת 2005, בעקבות ריבוי ההחלטות הללו, הובא הנושא לדיון בבית המשפט העליון, שקבע כי יש לעגן את מניעת המפגש בחקיקה. הנושא הועבר לכנסת. בתום דיוניה, פרסמה ועדת חוק חוקה ומשפט תיקון לפקודת בתי הסוהר, שמטרתו היתה ליצור איוון בין זכויות האסיר לבין האינטרס של המדינה, במקרים שיש כוונה לשלילת הזכות.

באמצעות התיקון לחוק הוסדרו ומוסדו קשרי הגומלין בין שב"ס לבין עורכי הדין של האסירים. הבעיה היא, לדעת שמואלביץ, שהיישום מאוד בעייתי ואינו נותן מענה אמיתי למכלול המצבים בשטח. במלים אחרות: החקיקה החדשה הציבה תנאים מחמירים ביותר למניעת מפגשי עו"ד-אסיר ומקשה על מניעת הפגישה.

עורכי הדין כבעלי ברית

במהלך השנה הקרובה, לדברי שמואלביץ, כל מתקני המעצר של המשטרה עוברים לאחריות שב"ס. כבר באפריל 2007 עובר המתקן של אבו כביר. "צפויה לנו התמודדות עם אוכלוסיה שב"ס לא מורגל אליה, עצורים שעדיין לא הוגש כתב אישום נגדם. הם רשאים להיפגש עם עורך דין 24 שעות ביממה. הדיונים המשפטיים שלהם מידיים. לכל אלה אנחנו נערכים".

שמואלביץ, שהיה רוב שנותיו עורך דין, תובע וחוקר במשטרה, מכיר את הנושא. "אני מודע ומכיר את הצרכים של עורכי הדין ומהם הפתרונות הנדרשים. אני מנסה לשרש את התפיסה הקיימת בשב"ס, הרואה בעורך הדין את הצד שכנגד. אני אומר - להיפך, הם הצד שמשרת את שלטון החוק; הם בעלי תפקיד, אחראים לשמירת זכויות האסיר. כמוכן, מי שמנצל לרעה, נגדו צריך לנקוט אמצעים, אבל אין להשליך על כלל עורכי הדין.

הגבלות על האסירים הבטחוניים

על אוכלוסיית האסירים הבטחוניים חלות הגבלות חמורות בקשר עם העולם החיצון. אין להם זכות להשתמש בטלפון, הם אינם זכאים לחופשות, הביקורים מוגבלים לבני משפחה מקרבה ראשונה בלבד, ללא שום אפשרות להתייחדות. הגבלות אלה נועדו למנוע העברת מידע שעלול לפגוע בבטחון המדינה. לכן, הקשר היחיד של האסיר הוא עם עורך הדין ו/או עם נציג הצלב האדום.

עם זאת, ראוי להדגיש, שאם אסיר בטחוני מעוניין לדבר עם התקשורת, או שזו מעוניינת לראיינו - הבקשה עוברת דרך מחלקת הדוברות של שב"ס, ומאושרת, אם אין סכנה לבטחון המדינה או הציבור ואין פגיעה בפרטיות של אסירים או סוהרים. תהליך כזה מתבסס על החלטת בית המשפט העליון בעניין חופש הפעולה של אסירים מול התקשורת. לדברי שמואלביץ, בשנים האחרונות התקיימו בין כותלי הכלא לא מעט ראיונות כאלה, אחרי שעמדו בתנאים הנדרשים.

חלק מעורכי הדין של האסירים הבטחוניים ממומנים על ידי ארגוני החמאס והג'יהאד, וחלק על ידי הרשות הפלשתינית. אחרים ממומנים על ידי עמותות, ביניהן עמותת 'אחמשכאת' -

"בשב"ס כבר ראו כנראה הכל. אין גבול למה שיכול המוח האנושי להמציא, כשהוא מתוגבר בהשכלה ובניסיון משפטי"

כשליח של ארגון מסוים, לצורך ביקורת על הכלא, הוא אינו זכאי לתנאי מפגש רגילים. כך גם אם הגיע אותו עו"ד לבקר קרוב משפחה או חבר. הוא לא ייהנה מתנאי מפגש מקצועי".

כדאי לציין שלא מעט עורכי דין, שעלה חשד לגביהם כי ניצלו את עיסוקם וזכו לקבל מפגש מקצועי, הודו, בבירור שנערך להם אצל הנציב, כי נפגשו עם אסירים שלא היו לקוחותיהם אלא בעלי קשרים אחרים.

התומכת באסירי הגייהאד האסלאמי; עמותת אנסאר א-סג'ין ועמותות נוספות. לדוגמה, עורכת הדין ש. ע. מונתה על ידי הרשות הפלשתינית כאחראית על התיאום והקישור בין בתי הסוהר השונים, ועל הקשר בין האסירים לרשות. עורך דין אחר, מ. ב., מייצג את "עמותת יוסף הצדיק", שהוקמה על ידי התנועה האסלאמית למען האסירים הבטחוניים. שכרם של שני עורכי הדין משולם על ידי הרשות הפלשתינית. עורך דין נוסף, ש.י., מייצג את הגייהאד האסלאמי ומתווך בין הארגון לבין האסירים חברי הארגון, השוהים בבתי הסוהר השונים. עורך הדין ש. י. נתפס לפני כחודש, כשקיבל מסר כתוב על גבי נייר מגולגל בניילון מידי אסיר בטחוני. המסר שהועבר נגע לתיאום פעילות בין אסירי הכלא בו שהה האסיר, לאסירים בטחוניים בכלא אחר.

לדברי שמואלביץ, ש"ס נאלץ להתמודד עם עורכי דין כמו ש. י., המנצלים את מעמדם על מנת לשמש נתיב מרכזי להעברת מסרים בין האסירים, לתיאום פעילותם בתוך בתי הסוהר וכן להעברה או קבלה של הנחיות מההנהגה מחוץ לבתי הסוהר והעברת מסרים לתקשורת. "הם עושים יד אחת עם האסירים הבטחוניים ומסייעים להם, למעשה, לבצע עבירה, שלא לדבר על העובדה שהם מבצעים פעולה שלא במסגרת תפקידם."

ש"ס פועל נגד תופעה זו בשני מישורים מקבילים: העמדת האסיר לדין והגשת תלונה ללשכת עורכי הדין. "עד כמה קשה ההוכחה של שיתוף הפעולה הזה", אומר שמואלביץ, "מעידה העובדה שעד היום, לא הועמד שום עורך דין לדין בגין אשמה כזו."

עבירה חמורה על החוק

עורך הדין ג.ר. דמות ידועה ובעלת מוניטין בהגנה על אסירים בטחוניים, הגיע לביקור אצל אחד הלוקוחות שלו בכלא. הוא נחשב לאיש ששנותיו במקצוע, כמו גם ביקוריו הרבים בבתי הכלא, הקנו לו כבר מעמד מכובד ובסיס של אמון ואמינות. כל אלה לא מנעו מהסוהרים לבצע עליו את כל שלבי הברדיקה, על אף מחאותיו הנמרצות ונסיונו לבטל בהומור את הצורך בכך. בסופו של דבר התגלה בתוך התיק שלו, שעבר במכונת השיקוף, כרטיס זיכרון של טלפון נייד. לא עזרו לעורך הדין המכובד טענות ונימוקים שונים ומשונים להימצאות הכרטיס בתיקו. עליו ועל האסיר שייצג נגזרה שלילת זכות הביקור למשך תקופה ארוכה.

במקרים אחרים התגלו חלקי טלפון נייד שפורק, שהוסתרו בבגדים או בצידו שנשא עורכי הדין. הסברי המשפטים הנתפסים הם רבים ובעיקר יצירתיים: "לקחתי את הטלפון לתיקון ושכחתי שהוא בתיק, ניסיתי לתקן ופירקתי בעצמי, לא שמתי לב שהתפרק, זה טלפון של הילד בכלל..."

"זו עבירה חמורה מאוד", אומר שמואלביץ.

"הפגישה עם עורך דין היא באמת אחת מזכויות היסוד של אסירים, וכך צריך לבחון אותה. כל פגיעה בזכות צריכה להיות רק מול אינטרס כבד משקל"

"אנחנו מדווחים גם ללשכת עורכי הדין ומבקשים לנקוט הליכים משמעותיים נגד אותם עורכי דין. כשיש סיכון לבטחון המדינה, אנחנו נגיש תלונה למשטרה. אם יש חשד ממשי לביצוע עבירה, שמסכנת את בטחון בית הסוהר, הציבור, המדינה, פגיעה במשמעת או שיבוש סדרי בית הסוהר - אזי יש סמכות למפקד בית הסוהר למנוע ביקורים נוספים של עורך הדין בבית הסוהר ל- 24 שעות. הנציב רשאי, בהסכמה של פרקליט המחוז, להאריך את התקופה הזו לחמישה ימים נוספים. מעבר לכך, זו כבר החלטה שיפוטית של בית משפט מחוזי, אשר רשאי להאריך את שלילת המפגש עם עו"ד לתקופות של 24 ימים, ובסך הכל לתקופה מצטברת שלא תעלה על שלושה חודשים. אם, לעמדת ש"ס, יש עילה לתקופה ארוכה יותר, זו מובאת בפני בית המשפט העליון. בטרם ניתנת החלטה, יש לאסיר או עורך הדין זכות להגיש טיעונים בכתב או בעל-פה. האסיר יכול לעתור נגד ההחלטה בבית המשפט המחוזי, מסכם שמואלביץ.

הוועדה בראשות שמואלביץ תמליץ על הגדלה משמעותית של מספר חדרי המפגש, כולל ניקיון ותחזוקה נאותה שלהם, התקנת מזגנים, מתקני שתייה, אפשרות לשיחה דיסקרטית ועוד. במהלך עבודת הוועדה כבר שופרו התנאים בכמה בתי מעצר ובתי כלא: בבית המעצר 'קישון', שם עד לא מזמן עורכי הדין היו ממתנינים בחוץ והשיחה עם האסיר נערכה בצורה חשופה וללא דיסקרטיות נאותה - הוסבו לאחרונה אזורים בשטח בית המעצר לחדרי מפגש, המספקים את מירב התנאים הנדרשים. גם בבית המעצר 'הדרים' ובבתי הכלא 'אשמורת' ו'שקמה' שופרו התנאים לבלי הכר, והם עומדים בקריטריונים נאותים של שמירה על דיסקרטיות וחשאיות המפגש, ותנאים פיזיים ראויים כמו מיזוג אוויר ועוד.

